de ovend

Stellingwarfs tiedschrift

THEMANOMMER MIT REISVERHAELEN

24e jaorgaank no. 3

Kolofon

De Ovend wodt uutgeven deur de Stichting Stellingwarver Schrieversronte, en komt zes keer in et jaor over de heerd bi'j de leden/ab. In dit blad verschienen bi'jdregen op et terrein van de Stellingwarver schrieveri'je, taelkunde, volkskunde, geschiedenis en taelbeweginge.

Redakteur: Johan Veenstra.

Buro-redakteur: Pieter Jonker.

Zetwark: Trijnie Gibcus-Telkamp.

Omslag: Sietske A. Bloemhoff.

Drok: Van der Meer, Oosterwoolde.

Administraosie: Stichting Stellingwarver Schrieversronte,
Bongheer 1, 8431 GT Oosterwoolde,
Postbusse 138, 8430 AC Oosterwoolde.
Tillefoon: 0516-514533, fax 0516-520551.

Lidm./Ab.: f 20,00 in et jaor.
Losse nommers: f 4,00.

ISSN 0166-7351.

D'r mag gien wark uut dit blad overneumen wodden zonder schriftelik goedvienen van de maeker(s).

In dit nommer:

Foto's: blz. 4 Sietske Bloemhoff.
blz. 10, 11, 12 Brits Toeristenburo.
blz. 17, 18 Minke Postma.
blz. 20 Benny Holtrop.
blz. 24 Archief Robert Hübner.
blz. 25, 26 Lodewiek Hooghiemstra.
blz. 29, 30 Marten Bosma.

Tekening: blz. 14 Dirk Kerst Koopmans.

Inhoold

Reizen 3
Pieter Jonker
Douwe Kootstra maekt 'echte reizen' 4
Harmen Houtman
Turf, whisky en ere zaeken 9
Dirk Kerst Koopmans
De laeste gaucho 14
Minke Postma
Brief uut Hanoi 16
Benny Holtrop
Volmaekt vri'j, volmaekt gelokkig 19
Lodewiek H.
Mit de trein naor Grindelwald 23
Marten Bosma
Uutvanhuus 28

Tekening omslag: De laeste gaucho. Tekening mit penseel z.j. Dirk Kerst Koopmans.

Reizen

Dit nommer van *De Ovend* gaot over reizen. Weer es een keer een themanommer dus. Et is al wat jaoren leden dat *De Ovend* mit een themanommer op 'e lappen kwam. We hebben zoks indertied in 1986 en '87 ok daon. Et juninommer van 1986 was een nommer over et vertaelen en mit vertaelings. Een jaor laeter ston de netuur in de Stellingwarven centraol. En now dus reizen.
Vanoolds is de meens een reiziger. Hi'j hadde gien vaast plak om te wonen. De vroegere meensken hoefden morgens niet om acht ure op heur wark te wezen, de wekker leup niet of in de vroegte. Wat ze doen mossen, en waor ze grif een beheurlik pat van heur tied mit doende weren, was om eten bi'j mekaander te scharrelen om zo deur de tied te kommen. Et verzaemelen van alderhaande eetber spul, jaegen, visken en trekken van plak naor plak. Reizen.
Deur de ieuwen henne, tot op 'e dag van vandaege, mossen d'r meensken vlochten. Veur honger en oorlog. Huus en heerd, heur vertrouwde omgeving in de steek laoten en een ni'j plak zuken om te wonen. Reizen.
Misschien is de meens in wezen altied wel een reiziger bleven, want de meens is een ni'jsgierig wezen, hi'j wil weten wat d'r nog meer is in die grote wereld, hoe et d'r an de aandere kaant van de bargen uutzicht. Of et grös daor inderdaod gruner is. En dus reizen we. Vroeger de ontdekkingsreizigers, now de vekaansievierders.
Et massatoerisme. Gruwelik lillike betonnen linten mit hotels die et laandschop her en der veur altied bedurven hebben. Bruunbakken an de Costa del Sol, een koppel Japanners mit fototoestellen in Madurodam, Amerikanen die Europe in one week doen, wintersporters die waachten op 'e skilift in Lech. Jumbojets vol reizigers.
Ie hebben ok meensken die dat massale een gruwel is en allienig of mit een peer bekenden diepzeeduken gaon bi'j Aruba of bargbeklimmen in de Himalaya. Of meensken die in heur dooie ientien een pelgrimstocht maeken naor Santiago de Compostela.
En d'r bin meensken die reizen om daor laeter over schrieven te kunnen. Reisverslaegen en reisverhaelen.
In disse *Ovend* kan de lezer ok reizen. In zien fantesie. Hi'j kan mit de schrievers mitreizen en mitbeleven wat zi'j beleefden. Reizen in de luie stoel.
Harmen Houtman schrift in disse *Ovend* over zien reize naor Schotlaand en de Hebriden, Dirk Kerst Koopmans over een aeventuur mit een wilde bolle in Argentinië, Benny Holtrop trof een parkeerwaachter in Polen en Lodewiek H. een bekende Duutse schaeker in de trein naor Grindelwald. Minke Postma schreef vanuut Hanoi een brief an de redakteur van dit tiedschrift, Marten Bosma vleug over de Grote Poele naor de Ni'je Wereld en Pieter Jonker interviewde dé Friese reisauteur Douwe Kootstra.
De redaktie weenskt alle lezers een genoeglike reize in disse *Ovend* toe! (jv)

Pieter Jonker

Douwe Kootstra maekt 'echte reizen'

Douwe Kootstra.

Et is deensdag 9 april 1996 a'k vol goeie moed de reize anveerden gao naor Veenwoolden om een vraoggesprek te hebben mit Douwe Kootstra. Hi'j is al jaor en dag Schrieversronte-lid, mar zien bekendhied in oonze perveensie het hi'j veural te daanken an et schrieven van kolumns veur Omroep Frieslaand en et schrieven van reisverhaelen. De reisverhaelen bin bundeld in drie boeken: *De Moanne op 'e rêch* (1987), *Yn de baan fan de boemerang* (1990) en *Achter ljochte bergen* (1993). Op et heden is hi'j drok doende mit een vierde reisboek mit impressies uut Hong-Kong, Macao, Vietnam, Turkije en Ierlaand. Et boek zal in 1997 verschienen. Naost et schrieven en et reizen verzorgt hi'j ok aovens as verteller van oolde Friese volksverhaelen. Mit plezier zit hi'j ok een forum veur of verzorgt de prissentaosie van et ien en aander. In et daegeliks leven warkt hi'j vier daegen in de weke as onderwiezer an de Theun de Vries-schoele in Veenwoolden. Hi'j en zien vrouw Romkje Bosma hebben nog riegelmaotig kontakt mit de bekende naemgever en schriever Theun de Vries, die as in Amsterdam woont. Douwe en Romkje verzaemelen ok alles dat deur Theun de Vries schreven is: plaanken vol. Veerder is hi'j maotschoppelik aktief (west) in tal van besturen en warkgroepen. Hi'j is onder aanderen siktaoris van de Stichting Apiculturama, die de kollekties van Atze Dijkstra beheert. In die hoedaonighied kommen we him ok riegelmaotig tegen. Veerder ken ik disse Fries al sund mien kweekschoeletied. Ik hoef dus niet meer mit him in de kunde te kommen. Riegelmaotig treffen we mekeer en dan hebben we altied een protte wille, want Douwe Kootstra het een groot gevuul veur humor en understatement. Zoe'n man mos aenlik bi'j je op 'e streek wonen en niet zo veer vot, in Veenwoolden.

Et is wat vremd aj' mekeer al aorig goed kennen om dan inienend een vraoggesprek te holen. Ik was niet eerder bi'j him thuus west. Een peer daegen eerder zol ik al ofreizen naor Veenwoolden, mar de ofspraoke wodde ofzegd omreden Douwe bi'j tuunwarkzemheden een stok in et oge kregen hadde. Hi'j bereist de hiele wereld

en krigt in de eigen tuun een ongelok. Dat liekt me et noodlot van de reiziger.
Ik hadde over de tillefoon al een uutvoerige routebeschrieving kregen. Mien agendablattien was in ien keer hielendal vol west. Deur die routebeschrieving kreeg ik et gevuul dat Amsterdam, vergeleken bi'j Veenwoolden, mar een gat was. Et vul mit. Ik ston vlot op et parkeerplak an De Elzen.
Douwe Kootstra staot al in de deure. Liekt me niet een echte tuunman a'k om me toekieke. In huus vuul ik me drekt op mien gemak. Mit Romkje en Douwe bekiek ik de uutgebreide boekekaasten en de mooie dingen die an de waand hangen. Sfeervol wark van Meine Walta en Jerre Hakze. Tiedelik an de mure een prachtig kalligrafisch gedicht van Jelle Brouwer over de Balhof in Oosterwoolde, mit een aquarel van Johannes Mulders. Her en der liggen staepels boeken. Een betien rommelig, zoa'k et hiel geern zie. We praoten drekt over et boekebezit. Ik loere alle riegels bi'j langes. Romkje en Douwe vertellen over boeken en schrievers, die heur veurkeur hebben. Aorige, fleurige meensken, die Douwe en Romkje. Staorigan treffen we veurbereidings veur et vraoggesprek. De kassetterekorder wodt ansleuten en uutperbeerd. We kommen an een prachtige, lange hoolten taofel te zitten. Eerst thee en as et mit zit, zal et wel uutlopen op rooie port en segaren, want ze holen van de geneugten des levens, ok al bin de Paoskedaegen veurbi'j. Douwe kan et mooi opzeggen. We hebben weer een protte wille, mar as hi'j ienkeer tegenover mi'j zit an de lange hoolten taofel dan veraandert d'r wat. Twie uren laank praot hi'j slim serieus over zien wark as schriever. Hi'j dot dat rustig en slim overtugend. Alles is in liekwicht, ok al perbere ik him een peer keer flink uut de tente te lokken. Douwe geft gien krimp. Zo serieus kenne ik him aenlik niet, mar et ontroert mi'j wel.
Ik hebbe perbeerd om de drie boeken mit reisverhaelen van Douwe Kootstra in ien keer aachter mekeer uut te lezen. Dat is me niet lokt. Zien verhaelen gaon over zovule verschillende lanen, over zovule verschillende indrokken, over zovule feiten, dat aj' ien verhael lezen hebben zoj' aenlik even et boek weer daele leggen moeten. In ien van zien boeken geft hi'j an dat een reiziger in een groot laand him aenlik beparken moet. Et moet je niet zo vergaon as die Amerikaan die in Europe reist en die zegt: 'It's monday, so this must be Florence.'
Mar moet een schriever van reisverhaelen him ok niet beparken? Moej' je as schriever niet tot de kern van een bepaold verhael beparken? Wat wi'j' aenlik mit de lezer?
Belangriek is inderdaod eerst vaaste te stellen wat aj' as schriever willen mit de lezer. De lezer is an jow overleverd. Hi'j kan et niet konterleren. Maarten 't Hart het al es zegd dat die reisschrievers onderwegens altied van die hoog opgeleide gesprekspartners tegenkommen, die alles over et laand weten waoras de schriever op dat mement reist. As ik in de bargen in Vietnam zitte, kan ik de lezer van alles wiesmaeken. Ik hebbe bi'jglieks twie netisieboekies vol over mien reize naor Vietnam, mar a'k dat allegere in ien verhael kwiet moete, dan lokt dat niet. Ik perbere now ok wel es wat een langer reisverhael te maeken mit heufdstokken d'r in. Ik hebbe besleuten om die oorlogen naor de aachtergrond te brengen. Ie moe'n dus keuzes maeken. In et veurste plak daenke ik an mezels: ik wil een mooi verhael schrieven. Veur een pat lopt dat wel geliek op mit de weensken van de lezer, want die wil ok een mooi verhael lezen.
Mar dan koj' dus ok wel volstaon mit een dagboek veur jow alliend?
Ja how, ik wil geern qua tael en stijl een mooi stokkien proza schrieven. Et muuilikste vien ik om mezels in de verhaelen te betrekken, want de innerlike reize van de schriever is veerweg et belangriekste. De lezer moet weten wat ik as schriever vule, daenke en viene. Een decor kuj' gauw genog schilderen in een verhael. Schrieven is verschrikkelik wark. Ik zit d'r altied tegen an te hangen. Reizen is vule makkeliker as schrieven.

Moet die lezer een bosschop van jow kriegen, moet hi'j es even glimken kunnen, moet hi'j infermaosie van jow kriegen? Of misschien hej' wel twintig aandere motieven.
Et verhael moet wel kompleet wezen en meensken moeten de schriever ok beter kennen leren. Schrieven is veur een pat netuurlik ok iedelhied van de schriever, om je wark in boekdrok te zien. De groep lezers van mien reisverhaelen wodt de hieltied groter, dat ik bin niet de ienigste die verlet het van mien verhaelen. De boeken bin ok haost uutverkocht. Ik perbere ok in ien boek de verhaelen in verschillende lanen ofspeulen te laoten. A'k reize is et ok wel es vervelend da'k dan de hieltied mezels verplicht vule om netisies te maeken over hoe as ik alles ondergao.
Moeten reisverhaelen tot de literatuur rekend wodden?
Ik vien et wel. As et reisverhael boven een oppervlakkige reisbeschrieving uutkomt, as de gedaachten en gevulens van de schriever mar mitneumen wodden en as et verleden en de toekomst van de schriever mar een rolle speulen in de verhaelen, dan kan dat wel literatuur wodden. Ik zegge niet dat mien boeken literatuur binnen, dat moet een aander mar uutmaeken.
Vuul ie jow in et veurste plak een reiziger of een schriever?
Ik bin as reiziger begonnen. Ik hebbe een vrouw troffen, die in de reissektor warkt. As Romkje postzegels verzaemeld hadde, had ze misschien wel een aander stempel op me drokt. Mar ie moe'n eerst een goeie reiziger wezen, veurdaj' een goeie schriever van reisverhaelen wezen kunnen. Een reiziger moet him eupenstellen en moet aktief wodden. Aj' lui binnen as reiziger, dan wodt et niks mit de schriever.
Jow reizen is dus aanders wodden? Minder onbevangen? En waoromme reizen jow aenlik?
Ja, ie kieken mit aandere ogen. Ie slaon aandere feiten en details op. Et is een twiede instinkt wodden. Ik kan niet alliend meer reizen om et reizen. As kiend he'k et reizen niet mitkregen, want daor was gien geld veur. In de zesde klasse was de Kwartjesberg et veerste reisdoel. Nao Giethoorn en Limburg kwam de tied da'k liftende naor Ingelaand gong. Ik vun et doe al mooi. Ere kulturen, ere geluden vun 'k doe ok al mooi. De wereld is meer as alliend jow eigen dörp en eigen perveensie. Reizen moet veur mi'j wel een nuttighiedsprincipe hebben. Vroeger was ik hiel verlegen (de interviewer kan him dat niet veurstellen), want a'k as kiend op 'e foto mos, kreup ik onder de taofel. Reizen is dus veur mi'j ok een hiel stok emancipaosie van mezels wodden. Een protte meensken durven niet te reizen, kunnen niet, of kommen d'r niet toe.
Now wi'k niet slim onaorig doen, mar tegenworig reist iederiene. Dit is van 't jaor al de dadde persoon, die ik spreke die naor Vietnam west het. Wat moeten wi'j as lezers mit Praag, Wenen, Wales en Berlijn? Daor bin de lezers zels al west. Hej' niet verlet van meer aeventuur: kuieren an een geveerlik oorlogsfront, of een slag deur hongerend Afrike?
Et gaot om de vraoge of ie as schriever van Friese reisverhaelen daor nog wat an toevoegen kunnen. En ik daenke dat ik dat kan. Ik bin op 'e fiets van Veenwoolden naor et karkhof in De Westerein west. Daor he'k dus een mooi reisverhael over schreven. De meerste meensken reizen neffens 'platgetreden' routes. En geveerlike aeventuren beleven en beschrieven, dat leit me niet. Et hoeft dus ok niet altied lieke reer te gaon om een goed reisverhael schrieven te kunnen. Et bewust zuken van et aeventuur hoeft niet, dat is trouwens ok ooit wel beschreven. In feite bi'j' toch overal al te laete as reiziger/schriever. Reizen op himzels is al mooi: aander decor, aandere meensken, aandere kultuur, aander eten en aandere draank. Jezels emanciperen in een aander decor. Schrieven blift muuilik. Een kwestie van rust en discipline. Mit je kont op 'e stoel en d'r niet weer weg kommen.
Hej' et gevuul daj' as reiziger/schriever alle lanen in de wereld bereizen moeten? Of wil ie liever bepaolde lanen opni'j bereizen? Welke reize of welk laand het de meerste indrok op jow maekt? En ie hebben et

argens in jow boek over een 'echte reize', wat mag dat wel niet wezen?
Pattietoeren ziej' mar een hiel klein stokkien van een laand. Ik heb nog teveule ere bestemmings om now al weeromme te gaon naor et laand daor a'k al west hebbe. Mar bi'j et oolder wodden, wodden de drumpels ok hoger. Ik zol nog wel es geern naor Zuud-Amerike willen. Netuur en laandschop op Ieslaand weren et meerst indrokwekkend. Sociaol zien was dat Roemenië. En kultuurhistorisch Egypte. Ik bin trouwens altied hiel bliede a'k weer naor huus gao. Ien keer bin ik drie maond vot west. Dat was haost te lange. Overal tref ie meensken die jow heur verhael vertellen, en somstieden kuj' dat bruken. Soms moej' omwille van et verhael ok wel es een stokkien liegen, mar dat hindert niks. Et begrip 'echte reize' dudet op 'e innerlike reize van de meenske, van mezels. De meerste meensken reizen wel, mar die laoten heur alliend vervoeren van A naor B. Dat bin dus toeristen.
Zoj' now toch niet geern alle schippen aachter jow verbranen willen? Ziej' et veur je: ie en Romkje verkopen hier alles, de rogzak aachterop en de wiede wereld en de vri'jhied integen.
Daor bin ik te burgerlik veur. Dan moej' onthecht raeken. Ik zit tevule vaaste an mien zekerheden. Netuurlik zol et veur mien meenske-wezen en mien schrieverschop vule beter wezen a'k zoe'n beslissing wel nam. Hoe oolder aj' wodden, hoe hoger de drumpels wodden. Ik zie zoks laeter niet meer gebeuren mit Romkje en mezels. Tegere een jaor wonen en warken in Egypte, dat gebeurt oons niet meer. Misschien nog es een half jaor verlof, mar ik bin ok graeg een weke thuus a'k vekaansie hebbe, om es aandere dingen te doen: lezen, flinterknippen, meensken treffen.
Waor moet een goed reisverhael an voldoen?
Et moet uutstikken boven et niveau van de reisgids. De feiten moe'n trouwens wel kloppen. De visie van de schriever op et reisdoel moet helder wodden. Veerder moet et goed leesber proza wezen, et moet puntige beschrievings hebben en originele vergeliekings. Et eigene in de tael is van belang. Ik bin een liefhebber van de reisverhaelen van Paul Theroux, Bruce Chatwin, Aya Zikken en Cees Nooteboom.
Reisverhaelen in Frieslaand is gien volksvoer. Toch bin ik bliede mit de oplaogen van mien boeken. Meerstal tussen de duzend en vieftienhonderd. D'r bin van alle titels zeker duzend verkocht; aj' dat vergelieken mit bepaolde titels in et Nederlaans taelgebied, dan is dat toch goed? Ik neme ze ok mit a'k aovens verzorge over mien reizen. Ik laot dia's zien, ik leze veur uut eigen wark en ik vertel over mien reizen en mien schrieven. Dat slat goed an. Veerder verzorg ik aovens mit et vertellen van oolde volksverhaelen. Mar ik wil niet te lange etzelde doen. Ik kan niet tien jaor laank elk seizoen mit etzelde pergramme honderd keer de boer op. Ik levere now ienkeer in de veertien daegen een kolumn veur et vri'jdagse pergramme van Omroep Frieslaand. Staorigan wil ik daor toch mit opholen. Ik heb zo gien ruumte veur wat ni'js. Roem en bekendhied warken trouwens wel verslavend. Et is de vraoge of ie zels daor veerder mit kommen. Ie bin niet onmisber. Daor leit et karkhof vol mit.
Now we et over et karkhof kriegen: in jow reisverhaelen liekt et karkhof een vaast pergramme-onderdiel te wodden. Waor leit et mooiste karkhof en waor bin de mooiste rituelen om de dood henne?
Een karkhof is een daankber objekt. Et beweegt niet. D'r is zunne, d'r is schaad, d'r is een kraene en d'r is rust. En d'r is ok wel es wat moois te zien. Daor leit de kultuur van een volk, die aj' zo overschrieven kunnen. Ie kommen es een doodgrever tegen mit zien belevenissen. Ik treffe et hiel vaeke dat d'r krek een begraffenis is, of d'r is een trouweri'je. Juust bi'j zoksoorte gelegenheden kuj' een volk en een kultuur kennen leren. Ik kan mi'j op elk karkhof vermaeken, mar et is veural een punt van rust. Mar ik lope ok graeg biebeltheken en eupenbaore gebouwen binnen. En dan veerder et kefé-bezuuk en de karkdiensten.
Hej' een hekel an Japanners? Ze kommen

d'r niet zo best of in jow verhaelen. Onderhool ie kontakten mit meensken, die aj' op jow reizen troffen hebben?
Nee, gien hekel. Toch arger ik me altied wild an die groepen Japanse toeristen. Ze staon me altied veur de kamera. Ze geven tevule fooien en ze bin overal. Ze staon altied massaal veur mien decor. Groepen Nederlaanse toeristen kom ik trouwens et liefst ok niet tegen. Ze weten heur minder goed te gedregen. Ik bin ansleuten bi'j een ideële reisorgenisaosie die votkommen is uut et Deense volkshogeschoelewark. We wisselen adressen uut en we ontvangen dus over-en-weer gaasten. As meensken uut alle hoeken van de wereld mekeer ontmoeten, dan nemt de kaans op oorlog of.
Is d'r een groot verschil tussen jow praottael en jow schrieftael? Ie doen flink jow best om et in hiel geef Fries te zeggen en te schrieven. Ie bedaenken zels ok ni'je Friese woorden.
Ik bin een betien verminkt, omda'k de middelbere akte Fries haeld hebbe. Ik wete dus hoe as et moet. Mien schrieftael staot misschien wel wat veer of van de praottael. Mar ik wil et graeg mooi uutdrokken. Ik zuke naor mooie vergeliekings. En et inbrengen van ni'je woorden vien ik ok mooi wark.
Kriej' wel es kritiek op jow wark? En kuj' daor tegen?
Kritiek kriegen blift een muuilik punt. Ie staon aachter jow produkt en dan bi'j' dus hiel kwetsber. As et kritiek op feitelikheden is, dan neem ik dat wel over. Mar as kritiek niet terecht is, dan is et hiel vervelend. Aanders kuj' van kritiek ok wel beter wodden.
Wat bin de volgende plannen?
In ieder geval een vierde boek mit reisverhaelen. Et volgende reisdoel is Cyprus. Veerder gao 'k mit op een zeilboot van Frieslaand naor Noorwegen, op een zeilrace. Et wodt dus toch wat aeventuurliker. Ik verleg de hieltied mien greenzen. Op et verlanglissien staon nog Zuud-Amerike, Ni'j Zeelaand, Westelik Australië en Afrike. Iederiene het overal al west. Een laand bereizen, daor as nog nooit iene over schreven het, is een hiele toer. Boudewijn Büch is een protte drokte om niks. Et is een show en et bin allegere feiten en beschrievings. Misschien da'k nao mien vierde boek mit reisverhaelen wel op een aander spoor komme. Lichtkaans da'k deurgao mit et uutbouwen van et pergramme mit de volksverhaelen, of misschien wat meer in de richting van kabaretachtige teksten.
Mar aj' gien reisverhaelen meer schrieven, gaoj' dan wel deur mit reizen? En al die reizen, maek ie die allienig of mit Romkje? Ie geven haost de indrok daj' alliend reizen.
Dat reizen zal altied blieven. A'k thuus op 'e stoepe stao mit vervelend weer, dan wi'k geern in et zuden van Australië zitten. Zit ik lekker in Australië, dan wi'k wel geern es even thuus kieken. Meerstal maeken Romkje en ik de reizen tegere, mar ik schrieve meerstal in de ik-vorm. Ik kan dat niet in de wi'j-vorm. Et gaot om et gevuul en de gedaachten van de schriever. A'k dat in de wi'j-vorm doe, dan wodt et te ingewikkeld. Mar Romkje is mien Eerste Kaemer. D'r gaot niks de deure uut zonder dat zi'j et lezen het.
Wat schrief ie liever: een kolumn of een reisverhael?
Zoe'n kolumn geft je ok wel een kick. Een reisverhael is een huudvol wark. Mar een mooi stokkien proza geft misschien op 'e langere termien meer voldoening as zoe'n schot in de aktuele locht as een kolumn.
Wat zoj' et liefste wezen: reiziger, schriever, veurdrachtskeunstener, onderwiezer?
Et liefst van alles wat, zoas et now ok gebeurt. Ik zol niet geern alliend mar onderwiezer wezen willen, mar ok niet alliend mar schriever. Ik ontwikkel me wel de hieltied meer as een artiest. Lichtkaans eindig ik nog mit kabaretteksten.

En dan is et tied veur een goed glas rooie port en 'et bleef nog lang onrustig in Veenwoolden...'

Harmen Houtman

Turf, whisky en ere zaeken

Aenlik was een waarm 1994 de oorzaeke van oons reisdoel. As 't hier al over de 30 graoden is, dan hoeven we dat in de vekaansie ok niet nog es te ondergaon. Schotlaand leek oons wel wat. Et ienige naodiel zol een hiele protte regen wezen kunnen. De plaeties in de reisgidsen lokten oons aenlik toch wel. Jacob had et nao al die ongelokken niet staon op een overtocht mit de boot, dus stapten we in de vliegmesiene naor Glasgow.

De reisroute was van te veuren bekend. Nao et verlaoten van vliegveld Gatwick belaanden we nao 25 kilemeter linksrieden de binnenstad van Glasgow. (Kilemeters kennen ze trouwens niet, alles wodt angeven in miles. Iene mile is 1,6 km.) Uut een karke kwammen krek vrouwluden mit echte Ingelse hoeden en manluden keurig in 't pak. Et was krek de peerdebaene van Ascott in 't klein. Een tal studenten had de bul kregen.
De kattedraal van de stad, waor de schipsbouw bi'jkaans verdwenen is, was niet opmarkelik. Aovens is et een stad mit weinig volk op 'e diek, die d'r krek zo uutzicht as ere mederne steden. Een bezuuk an et station is veur Jacob en mi'j een 'must'. De Schotse treinen zien d'r medern uut. De gids vertelt oons over een hiele mooie oolde luxe trein, die in zes daegen deur Ingelaand ridt. Onderweg dineer ie dan mit verschillende hertogen en ere laandheren. De kosten bin 6000 gulden, mar dan komt de fooi d'r nog wel over henne.

De twiede dag van disse reize belanen we al vroeg in een boot op Loch Lomond. (Een Loch is een meer tussen bargen. Ie zien ze hiel Schotlaand deur.) We genieten van et heldere waeter en de kleine eilaanties. Iene daorvan numen ze 'et begraffeniseilaand'. Hier wodden eertieds 'de gekken' en de niet trouwde zwangere vrouwluden henne stuurd. De bootsman vertelt, dat de boot uut 1940, waor we op zitten, de allieerden uut Duinkerken weeromme haelde. Zodoende voert hi'j de keuninklike vlagge.
De gevolgen van de smalle wegen, mit 'passing places', marken we laeter op 'e dag. Een vrachtauto zorgt d'r bi'j et passeren veur dat de butenspiegel deur de veurrute drokt wodt. De reisleidster het et glas in 't haor. Omdat d'r een ni'j raem kommen moet, belanen wi'j een ure laeter in een bus mit Japanners.
Op weg naor Fort William gaon we deur een vallei. Hier speulde him in 1692 een ramp of. Oonze Willem III (die van Mary Stuart) wol een vredesverdrag sluten mit alle clans in dat gebied. Tot et aende van dat jaor kon et verdrag ondertekend wodden. De Mac. Donalds weren krek te laete en sleuten et verdrag argens aanders. Dit wodde Willem niet verteld. Hi'j stuurde een groep soldaoten (de Cambell's) naor de vallei, die eerst stiekem uut-van-huusden bi'j de Mc. Donalds! Et anstikken van een groot vuur leidde de ofslaachting in. Mar weinigen overleefden et. De ballade en legende van Glen Co wo'n nog daegeliks verteld.

De daegen daornao reizen we de westkust langes. Vanuut et kleine havenplakkien Ullapool vertrekt de grote boot die oons in goed drie uren naor de Hebriden brengt. Een groep eilanen mit een hiel eigen kerakter. De boot veert nooit op zundag, omdat dit een rustdag blieven moet. Nao die van zaoterdag, vertrekt de eerstvolgende in de naacht van zundag op maendag, drekt om 1 ure.
D'r wodt hier in alle huzen, ok in de mederne, mit turf stookt. Ieder zorgt veur zien winterveurraod, die vlak onder de grond ligt. Et wodt mit de schoppe steu-

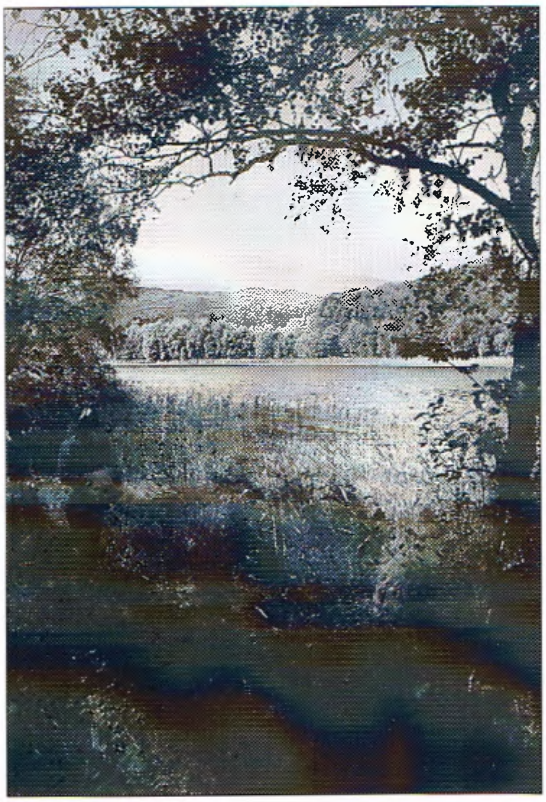

Loch Lomond.

ken, mar ze hebben ok een mesiene, die mit een lange buize een soortement lange wosten stikt. Die wo'n dan weer ofsteuken en liggen op et laand te dreugen. Oónze geschiedenis leeft hier nog elke dag. Aachter elk huus staot een mooie ronde bult. Aj' deur de straoten lopen, roek ie de locht. Et is hier zels midden in de zoemer niet altied angenaem van temperatuur. We bin in et gebied waor 'oonze depressies' ontstaon. Et weer is hier nogal wisselend, de zoemer is mar kot.
In een oold andoende schouwburg is een 'hobby-mark', waor ik kienderboekies zie in een tael, die ik niet lezen kan. Op een foto zie ik een groep enthousiaste jonge meensken. Mien vermoeden, dat dit et Gaelick is, wodt deur een vrouw bevestigd. Gaelick is iene van de Keltische taelen, die in meer dielen van et Verienigd Keuninkriek spreuken wodden. Tot disse groep beheuren ok et Welsh en et Cornish (uut Cornwall). Op et vaastelaand bleef alliend et Bretons over van disse taelgroepen. In Ierlaand praoten ze trouwens ok Gaelick. De vrouw zegt, dat de tael, die tien jaor leden as onfesoenlik beschouwd wodde, weer een opleving kent. Et wodt weer bruukt in schoelen, (de jonge meensken weren onderwiezers) in de karke, in winkels en op 'e straote. Alliend de officiële stokken moe'n in et Ingels. De trouwtoespraoke kan dus in et Gaelick, mar et bruidspeer moet een Ingelse akte ondertekenen.
As we weer buten binnen zien we de twietaelige straotnaembodden. We luusteren ok of we et meensken praoten heuren. We begriepen d'r niks van. Bi'j et vergelieken op schrift, kuj' mar een inkeld woord herleiden naor et Ingels.
Bi'j een weefcentrum in Storneway, heufdstad van alle eilanen, heuren we alles over et ontstaon van tweed stoffen. Ok heuren we hier wat over de Schotse kilt. Elke familie/clan, die vaeke begint mit Mac., het zien eigen kleur in et rutense petroon. Overal kuj' kaorten kopen mit die kleuren en et waopen van de clan. Zo now en dan ziej' een man in een rok. Zels in et drokke centrum van Edinburgh kwammen we iene tegen. Veurnaemelik wodt hi'j dreugen tiedens de overal orgeniseerde Highland Games.
We bezuken de 'Stienen van Callenish', te vergelieken mit die van Stonehenge. Et is een verzaemeling van 22 stiender, die in de kern een Keltisch Kruus vormen. (Een kruus mit een cirkel d'r omme henne.) Ze stammen uut de dadde ieuw veur Chr. en de betekenis is nao al die jaoren nog niet dudelik. Et zol te maeken hebben mit de staand van de maone. (In Stonehenge zol dat de zunne wezen.) In de kern ligt een soortement hunebed.

Oonze tocht gaot nao de westelike Hebriden naor et noorden en de oostkust. De netuur is overweldigend. Et laandschop bestaot uut bargen en heuvels. Pattie bin begruuid mit grös, heide, bomen of meters hoge adderveren, eren bin kael mit een fluttien sni'j. Overal ziej' kleine stroompies naor beneden kommen. D'r bin ok grote

waetervallen, die keihad bi'j de rotsen daele broezen. In de 'Shin-Falls' bin de geboortekaemers van de forel. Hier komt de forel de hieltied terogge om eigies te leggen. Ze moe'n dan tegen de stroom op zwemmen. Et kan wezen daj' een peer kilemeter tussen de rododendron-struken deur rieden. De 'National Trust' (een soort Fryske Gea) liekt alles goed onder kontrole te hebben.
We kommen bi'j de kerncentraole van Dunreay langes an de Schotse noordkust. Hi'j is 'out of order'. D'r schienen hier de laeste tied meer gevallen van leukemie antroffen te wezen. Geruchten zeggen, dat d'r tassen 'mit verkeerd spul' op et straand legen hebben! As gebouw is de centraole liekewel as 'hiel-kerakteristiek-veur-de-jaoren '50' uutreupen, mit as gevolg dat d'r in de toekomst een museum inkomt.

De BBC meldt niet al teveule butenlaans ni'js. Vanzels ziej' hier ok dat de Serven en Kroaoten mekeer nog altied ofslaachten. Naost et vertrek van een zanger uut de groep 'Take-That', is de treinstaeking - mids juli - et veurnaemste in de Ingelse en Schotse passe. (Schotlaand het een eigen omroep.) Op 'e stations, waor we vri'jwel altied henne gaon in de overnaachtingsplakken, is et dan spietig genoeg ok hatstikke stille. De treinen rieden tegenwoordig mooi op 'e tied, vertelt de gids. Vroeger was dat wel aanders deur remmen, die waarm leupen of braanties in de kantines. In 't verleden moj' je verontschuldigen aj' te laete ankwammen, now omdaj' op 'e tied binnen. Ok ni'js is de 30 graoden in Zuud-Ingelaand. Bi'j oons liggen ze rond de 20.
We hebben twie keer een middag mit drie uren regen. Veerder of en toe een klein bujgien. De parreplu hebben we aenlik haost niet neudig en dat hawwe niet verwaacht.

An de Noordzeekust hebben we een aorige ontmoeting. Jim moe'n weten, dat de Ingelse koffie mar hiel maotig is. Niet pittig genoeg, wat waeterig. Krek nao et drinken van die koffie bin we op een parkeerplak. D'r staot ok een auto mit caravan. Et blieken laandgenoten te wezen. Jacob is al drok doende mit een gesprek in 't Fries. An een plakplaetien van de belonfeesten zie ik dat et volk van De Jouwer komt. Ze bin an 't koffiedrinken en zeggen: 'Wi'j hebben gelokkig wel elke dag lekkere koffie!' Bi'j een starke oostelike orkaan, zoj' de locht van DE hier misschien roeken kunnen!

An die kust staot ok et mooie, Fraansandoende, kesteel van Dunrobin. Eertieds et verblief van de hertog van Sutherland. Een kesteel mit een prachtige 'Versaille-tuun'. De meerste kestelen in Schotlaand bin wat minder sierlik. De oolderen bin echte burchten mit lange stienen broggen d'r veur. Die op de eilanen in de golfstroom hebben een protte tropische bomen en plaanten in de tuun. In Inverary bezuken we een kesteel, dat nog deur de

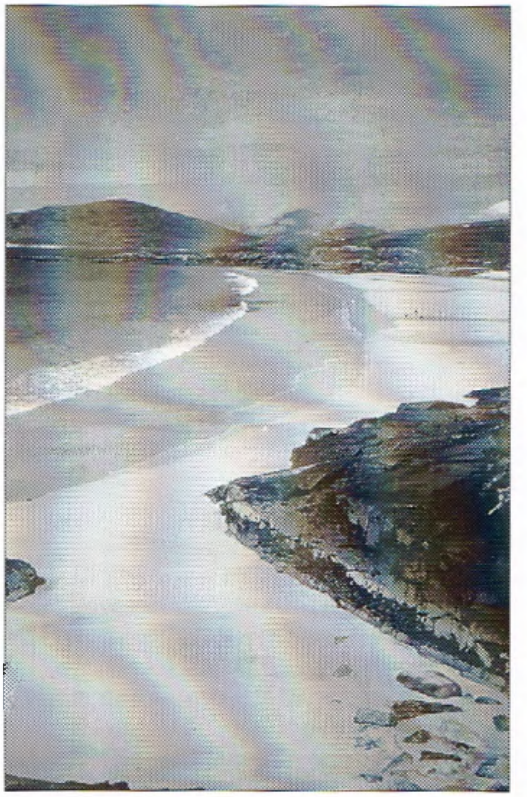

De Hebriden Isle of Harris.

Edinburgh.

oorspronkelike familie bewoond wodt. Een diel is veur pebliek te bekieken, et ere diel wodt bruukt as woning. In een torenkaemer staot de wereld an foto's om et geslaacht Cambell zo veurnaem meugelik te maeken. Foto's mit leden van et Ingelse keuningshuus, Sean Connery (Agent 007) en topregisseur Steven Spielberg. Over 't algehiel bin de kestelen geweldig goed onderhullen. De 'bewaekers/sters', hiel vaeke ooldere vri'jwilligers, willen graeg een praotien maeken en bin uterst vrundelik.

Op een middag rond twaelf ure belanen we in een klein dörpien waor Highland Games hullen wodden. Die bin wel wat te vergelieken mit oonze volksfeesten. Op een groot stok laand is mit touwen een speulveld uutzet. Daor om henne staon kraompies mit snobberi'je, eigenkweekte zute erebeien en negosie van de verschillende clans. De middag wodt ok eupend mit een optocht van alle in dat dörp anwezige clans in heur eigen klederdracht. Ze lopen in groepen aachter de doedelzakspeulers an. Et bin hiele families (reünies?) mit kiender, paken en beppen, omken en tanten, mit geiten en honnen, zweerden en ere waopens. De mannen in kilt. Om et terrein henne staon de auto's van de toeschouwers veur as 't regenen zol! D'r is een wedstried veur zes starke mannen, die koegelslingeren, gooien mit gewichten en boomstammen. Ik daenke dat disse manluden de hiele zoemer deur in verschillende dörpen mitdoen. Daornaost is d'r een wedstried in verschillende atletiek-onderdielen veur de plaetselike bevolking. Vrouwluden doen nargens an mit, behalven an de wedstrieden veur verschillende groepen, die daansen op doedelzakmeziek. Et is echt gezellig; de clans huzen wat bi'jmekeer en drinken en eten in heur auto of tentien. Om et terrein henne scharrelen Hooglaanders deur et waeter van een stroompien. Et weer is prachtig.

Wie an Schotlaand daenkt kan niet om de whisky henne. We zaggen hoe ze dat spul maeken in de Ballentine's stokeri'je: van bargwaeter tot opslagplak mit honderden riepende vatten. De muren van et pakhuus weren zwat uutsleugen, krek as de stammen van de bomen in een omgeving van vuuftig meter. Hoe zol je 'binnenste' d'r uutzien aj' teveule drinken?
Schotlaand is ok et meer van Loch Ness mit al zien spoekverhaelen. Neffens de reisleidster liggen in et 280 meter diepe meer brokken ies, die nog nooit smulten binnen. Daor zollen nog biesten uut 'de oertied' inzitten!? Over et ontstaon van et meer is ok een legende. Op 'e eertieds tropische bojem was een bron. Daor mos altied een stien oplegd wodden nao et drinken. Een vrouw die daor doende was en heur kiend naor et vuur kroepen zag, vergat de stien. Een meenselike reaktie zoj' zeggen, mar wel mit et gevolg van een waetersti'jging van haost 300 meter.

As laeste nog wat over de mooie en historische stad Edinburgh. Et centrum bestaot uut een winkelstraote mit daorveur een prachtig, dieper legen park, waor Jan en Alleman ligt, et, slapt, speult en kuiert. In de National Gallery (toegaank vergees) hangen drie Rembrandts (Geertien Dirkx kropt hier elke dag opni'j weer uut de bedstee), veerder Avercamp, Maes, Dou, Hobbema en een protte Italianen. Et wark is hier in tegenstelling tot Glasgow rustig ophongen. Die 'Gallery' liekt wel een pakhuus! (Hier meugen de bezukers trouwens wel van tied tot tied heur eigen keuze maeken uut wat d'r uut et depot zien laoten wodt.)
Veur et eten belanen we in een karke waor een menu-bod veur staot. We kommen in de hal en daor staot een riegel taofels mit sop, broties en drinken. Hier wodt warkt deur gehandicapten en vri'jwilligers. De ooldere vrouw aachter de kassa vragt waor we weg kommen. Awwe eten staot opiens de vrouwelike Presbiteriaanse pastoor veur oons. Et is alliend te zien an et kleine witte boortien om heur hals. Ze het oonze ofkomst van de ere vrouw heurd en vertelt dat ze ok al vaeke in oons laand west het. De jonge, mederne pastoor, mit een spiekerbroek an en ok mit dat witte boortien, vragt of we de mis bi'jwonen willen. Zo ziej' mar waor eten in de karke toe leiden kan!

De keuze om naor Schotlaand te gaon het goed west. Et verwaachte tal bujjen is niet kommen. We bin weer op 't vliegtuug stapt mit een hieleboel 'ni'je grune' indrokken. De whisky zal now hiel eers smaeken en de kilt ligt klaor om streken te wodden!

Dirk Kerst Koopmans

De laeste gaucho

'De laeste gaucho.' *Tekening mit penseel. z.j.*

Doe 'k disse belevenis in mien reisdagboek opschreef, ha'k nog nooit wat over de Argentijnse gaucho's lezen of over de cowboys in Noord-Amerike. Ik wus dus ok niks van de geschiedenis van et andiel van wat die gaucho's te betekenen had hebben bi'j de kloniesaosie van de pampa, waorbi'j de laeste Indianen veer naor et zuden votjacht of uutmoord binnen. En now, zo eigenwies a'k bin, nuum ik dit stokkien mar: *de laeste gaucho.*
Et gebeurde een peer jaor veurdat ze mi'j in Buenos Aires *El Pintor Errante* nuumden en weeromme in mien Stellingwarver geboortelaand: *de schilder van de Scheene.*

Ik was nog mar krek een weke in Argentinië, doe ik in Entre Rios mit et bloed in de schoenen de tarweoogst mitmaekte. De zunne recht boven mien kop. Ik wus wel dat et muuilik wodden zol, daoromme gong ik naor een veer laand, zoda'k niet zomar eventies naor huus fietsen kunnen zol.
Now wil ik hier niet alles uut de doeken doen hoe et veerder gong. Dat he'k in mien reisdagboek en in de brieven naor huus wel bi'jholen. Hoe ik eerst toch weer bi'j de koenen telane kwam op ien van de bedrieven waor leerlingen van een opleidingsschoele veur zendelings kost en schoelegeld verdienen konnen.
Omda'k goed melken kon, kwam ik nao de oogst bi'j et vee. D'r was een hiel mederne melkstal waor de koenen alliend kwammen om mulken te wodden en dan weer et laand in brocht wodden. Daor mos ik ze veur dag en dauw, nog in de duusternis, op et peerd zien te vienen in een onbeparkte ruumte. Vanzels gongen de koenen naor plakken waor grös te vienen was, op natte plakken bi'j een arroyo (beek) of an de voete van een barranca.
De peerden daor bin echte draevers en kun et lange volholen.
De baos van et laandbouwbedrief woonde niet veer van de stal en gong mit de aandere jongen meerstal naor de akkers, die meerst een hiel aende uut de buurt laggen. Op zoe'n dag dat iederiene in de weer was, kwam d'r wel es een joongien uut de buurt in de grote galpón (laandbouwschure) rondstrunen, bi'j de kiepehokken langes. Hi'j dee wel es een haandgreep veur mi'j, mar dan inienend was hi'j ok weer vot of lee op 'e graanzoolder te slaopen. Et was ok zo waarm en zels docht ik: kalmpies an, jonge, - tot iniens de

Señora van de baos op mi'j ofkwam en reup: 'El toro, el toro!' Doe zag ik et, de bolle was losbreuken uut zien grote mit stiekeldraod ofsleuten park. Hoe die tranquero eupenraekt was, was een raodsel.
'Por favor, hael die toro weer thuus.'
De toro was him smeerd en ja, daor gong hi'j in een wolke van stof aachter de koenen an.
'Die bolle moet weeromme wezen veurdat de baos thuus komt.'
Dat begreep ik ok wel, mar hoe mos ik daor mit an?
Mit 'n twienend, elk op een peerd, is dat best te doen. Dan draef ie an weerskaanten van zoe'n biest, leunen d'r as 't waore tegenan, en zo kuj'm henne brengen waor aj' willen.
D'r zat niks aanders op, ik mos d'r aachter an. Aachter de oren krabben gaf ok niet. Ik zocht mien schimmel en zaedelde him zo zorgvuldig as et mar kon. De teugel zat goed vaaste en alles was veur mekeer.
In kalme galop koerste ik op et tumult an en prakkezeerde ik me rot: hoe krieg ik dat biest te pakken? Hoe?
De kudde en de bolle mit et schoem op de bek dreunden over de dreuge stoppels.
Ik zette et peerd an en daor gong et in galop, zo hadde as et mar kon. Ik mos mar vertrouwen op et uutholingsvermogen van mien schimmel. Daor gong et aachter de troep an! Almar hadder, zodat de iene nao de aander ofzakte en niet meer mit dee, wiels ik perbeerde om zo dichte meugelik aachter de bolle te kommen om him zó appat van de troep te kriegen.
Mien bosschop was om d'r de gang in te holen mit de hope, dat hi'j niet in de gaten kriegen zol, dat zoe'n stomme Holandés kot aachter him zat. En doe et aende in zicht was, zag ik nog krek dat de Señora van Jonas de deure aachter heur dichte klapte en dat ze niet et plan hadde de bolle op te vangen.
Doe ik et biest in zien park dreef kreeg ik et nog even benauwd.
Al ha'k him dan wel tot in de veerste hoeke van et park jacht, ik mos mar zien om zo rap as 't kon mit et peerd weer uut et park te kommen, van et peerd of te springen en om de ofrastering weer dichte te kriegen.
Now snap ie al dat ik dat veurmekeer kreeg. Aanders wa'k d'r niet an toe kommen om de penne op te pakken veur dit verslag!

Minke Postma

Brief uut Hanoi

Hanoi, 30 juli 1995

Beste Johan,

Et is mien laeste aovend in Hanoi en ik zit op 'e stoepe van een restauraantien te fanteseren, dat ie now tegenover me zitten. Waor zollen we et over hebben? Over et verkeer dat veurbi'j gaot en veurnaemelik bestaot uut moterfietsen, riksja's en gewone fietsen. Over de vrouw, die zo drok doende is om lekker eten te koken op een ienvooldig vuurtien van paste hooltskool mingd mit revierklei, en de Honda-dream-two, waor ze op votkrost as et wark daon is. Over de vrouwluden en manluden, die maanden versjouwen mit eten en haandel an et jok, dat ze behendig dan es over de iene, dan weer over de aandere schoolder tillen. Over de regen die hier in dit seizoen vaalt (dit jaor een hiele protte, zeggen de meensken) en over de behendighied waormit luifels opzet wodden, steund deur bamboestokken. Over hoe hadde as de Vietnamezen warken en hoe drok ze veural nog doende binnen om te veurzien in heur eerste levensbehoeften.
We zollen oons verwonderen over hoevule schoewinkels hier binnen. En dat veerderop een straote is mit ziedewinkels, en weer veerderop iene mit grafstienen, iene mit t-shirts, iene mit sieraoden, iene mit tillevisies en radio's, iene mit blikslaegeri'jen, iene mit ark en boolties en moerties, iene mit bamboe en ledders en gao zo mar deur. Et dot me daenken an een orgenisaosie van gilden: elk beroep een straote. En daor tussendeur de marken waoraj' alles kriegen kunnen: van levende vis, kiepen en enten tot en mit dreugde, kookte en reusterde vis, kiepen en enten. Van vasse gruunte, fruit en bloemen tot en mit home-made en fabricmade eindprodukten.
Ik zol je ankieken en zeggen: 'Goh, wat is hier een hoop te doen.' En ie zollen nikken. En dan zowwe een happien eten. Hier op 'e hoeke van de straote, want die vrouw kookt geweldig. Daor bin we et grif over iens.
En we zollen et d'r nog es over hebben, dat ze misschien wel krek as al die aandere vrouwluden begonnen is op 'e raand van de stoepe mit heur kookpotties en een peer baankies om op te zitten. Een meniere veur een boel vrouwluden om diel uutmaeken te gaon van et geldcircuit. Aj' toch koken kuj' dat ok op 'e stoepe doen. Behalven de femilie kriej' dan ok aandere eters en die brengen geld in. Dat geft je een zekere zelsstaandighied. En as de haandel goed gaot dan kuj' 'opklassen'. Disse vrouw het now een hoekpaantien van hooguut 10 m2 en mit de stoepe d'r bi'j onder de luifel wel 50 m2. Gien hoolten baankies meer, mar plestieken stoelties en taofelties van een fermaot waor wi'j vader en moedertien mit speulen. Vietnamezen bin klein. En ze leven bescheiden. Oe zo gaastvri'j en vrundelik, dat wel. En beheurlik schone ok. Elke aovend komt de vuilnisdienst om et spul op te vegen. Mar ok dat is ienvooldig. Krek as et sanitair: hier en daor bin eupenbaore husies, lange niet iederiene het thuus een husien.
Hej' et smalste huus in Amsterdam wel es zien? Dé beziensweerdighied veur butenlaanse toeristen? Now, hier ziej' d'r verscheidenen zo. En et is gien wonder dat d'r in zokke huzen gien ruumte is veur ok nog es een husien of douche.
We zollen et misschien ok hebben over de melodie van de Vietnamese tael. De zangerige gemoedelikhied van de klaanken die ze mitgeven an de woorden.

Woorden die ik naozegge as ik Vietnamese les krieg in toevallige ontmoetings, mar waor a'k de betekenis van lieke gauw weer vergete. Wat was ok al weer *daankewel*?Et is hier zoe'n belangriek woord: *thank you.* Overtollig wodt et bruukt, veural deur kiender. Mar et Vietnamese woord d'r veur kan ik hier nao veertien daegen de hieltied nog mar niet ontholen. Wat dat anbelangt bin ik argens toch, ok al wil ik dat niet wezen, et prototype van een westerse toerist. Ok al bin ik veur oonze begrippen niet riek, veur hier heb ik geld en *daankewel* ligt meer bi'j heur as bi'j mi'j. Niet dat ik et zo wil, zo gaot et. En ik moet muuite doen om et aanders te willen.
As ie hier now echt tegenover mi'j zatten, Johan, dan zollen we daor misschien ofspraoken over maeken kunnen en mekeer daor an holen. Zorgvuldig en omzichtig.
Mar toegeliekertied zollen we mit 'n beidend meer toerist wezen as ik now allienig bin en zollen we oons misschien al gauw opsleuten vulen in een heteropetroon.
Kiender en familie, dat is hier hiel belangriek. 'Hoe oold bin ie en hoeveul kiender heb ie?' Dát bin de eerste vraogen naost: 'Where do you come from?' en: 'What is your job?'
As ik je weer tegenover me zie, op een plestieken stoeltien an dit plestieken taofeltien, dan daenk ik, dat we et ok wel over hiemkunde hebben zollen. Hoe hiemkundig bin de Vietnamezen, hoe weinig boeken hebben ze en hoe leren ze Ingels?
Ik heb nog gien boek zien waor een heufdstok in ston over de familie. De boeken die ik zien hebbe gaon over zaeken, waor de meerste Vietnamezen gien weet van hebben uut eigen ervering. Over vliegreizen, hotels, Hollywood. Wat de familie angaot gaot et hooguut over een

Eethusien in Hanoi, zoaj' dat zien van de stoepe of.

Een varken op riksjatraansport naor de slaacht.

trouweri'je en hoe alles dan heurt. Ze leren de tael van de butenstaonder.
Mischien, Johan, as ie hier now tegenover me zatten, zollen we tot de konklusie kommen, dat et van twie kaanten muuilik is om tot mekeer te kommen.
Veur de Vietnamezen bin wi'j 'westerlingen' en bi'j de anpassing an dat beeld gaon dingen verleuren, die wi'j hiel belangriek vienen. Wi'j bin veur oonszels dorpelingen. En dat sprekt oons ok an in et leven hier. Mar toegeliekertied hebben wi'j ok al zovule verleuren, dat we de zorgzeme vraoge: 'Do you have money?' in eerste instaansie uutleggen as: 'Wat wil die van mi'j?'
Elk meenske het zien veuroordielen. Veur et ofbreken d'r van is et misschien soms wel goed om allienig te reizen.
Dag, Johan. Ik fantesere je weer vot van mien taofeltien.

Benny Holtrop

Volmaekt vri'j, volmaekt gelokkig

Hi'j was volmaekt gelokkig, zee hi'j. Dat hi'j amper wark hadde, was van gien belang. Dat hi'j bi'jkaans niks verdiende, liekemin. Gelok het mit aandere faktoren van doen. Wat te zeggen bi'jglieks van de ruumte die hi'j alle daegen om him henne hadde. Nao al die jaoren in de iezergieteri'je nòw vri'j in de netuur, een vri'j man? Om je gelokkig te vulen, gong et dan niet in et eerste plak om vri'jhied, was dàt niet de esseensie van et leven? Gezondhied ok, jawisse. Mar hi'j kende gezonde meensken bi'j de vleet die slim in de nederklitse zatten, an centeraosie gien gebrek, mar de 'napieçie' ston heur op et gezichte te lezen. 'Napieçie', wussen wi'j niet wat dat betekende? Toe, now kon hi'j inienend niet op et Duutse woord kommen. Hoe zeden wi'j dat in et Westen? Stress? Et kwam him niet onbekend veur. Nee, vri'jhied dàòr gong et om!
Een protte meensken hadden d'r destieds gien fedusie in dat et ooit nog wat wodden zol, mar hi'j hadde de hoop nooit opgeven. Dat hi'j et tòch nog mitmaeken moch in de naodaegen van zien leven! Dat hi'j genieten moch van de vri'jhied daj' zeggen konnen waj' wilden, zonder de angst dat ze je in de kraege grepen, hoewel hi'j die angst nog niet kwiet was. Angst was een twiede netuur wodden in heur laand, een protte volk pakte d'r mit omme.

Zeggen waj' dochten, hadde nooit verstaandig west, et kon niet lieden. Et Systeem hadde de meensken wantrouwig maekt, ie vertrouwden in principe gieniene. En dan gong et niet allienig om vremd volk, om pattie luden die eers weren, eers haandelden of dochten. Nee, et gong veural ok om eigen. Wie veur zien miening uutkwam, leup altied et risiko oppakt te wodden. En hi'j wus waor hi'j over praotte!
Ien keer was et him overkommen dat hi'j een opmarking maekte over een beslissing die zien Baos nam. Et wodde uutlegd as: protesteren, een grote bek hebben. Was dat warkelik zo? Aj' ankommen zaggen dat de Baos him verzinde bi'j et nemen van een maotriegel; aj' wussen wat de gevolgen d'r van wezen konnen; aj' d'r dan wat van zeden, dan was dat toch verempeld gien protesteren? Ie mossen et zien as een waorschouwing diej' gavven mit de beste bedoelings.
Mar de Baos pikte et niet. Baozen konnen niks op van arbeiders en legden alles waj' te zeggen hadden uut as dwassighied. En de gevolgen weren niet ommenocht! Hi'j mos mitkommen naor een nog hogere Baos en daor hadde hi'j herhaelen moeten wat hi'j zegd hadde, aanders niks as: 'Et komt zo niet goed.' En dat hi'j ankommen zag dat de lopende baand vaaste kwam te zitten, dat zoks de produktie gien goed dee, en dat ze op die meniere heur dagquotum niet haelen zollen.
Begrip? Haj' mar docht! Hi'j mos naor et pelisieburo. Hi'j wodde verheurd in een smerig kaemertien deur vier kerels van de Geheime Dienst. Ze sprongen niet zaachtzinnig mit him omme, ze hadden him schopt en veur de kop sleugen. Drie daegen hadden ze him vaaste hullen, hadden ze him inpeperd dat wat hi'j daon hadde 'wzbronione' was: verbeuden! Begrepen? Dan kon hi'j opkrassen en moch hi'j van gelok spreken d'r zo genaodig vanof te kommen! D'r was reden genog him een weke of wat op te sluten, of him op traansport te zetten naor een warkkaamp. Arbeiders mit een eigen miening bestonnen niet, daor mos hi'j in et vervolg goed omme daenken! Dit mos niet weer gebeuren, aanders zollen ze him 'zepsuty' maeken: 'kaputt'!

Doe hi'j bi'j de febriek terogge kwam om weer an et wark te gaon, was zien baene

vot. Hi'j ston an de diek. En wie an de diek kwam deur eigen schuld, die hoefde nargens op te rekenen. Insubordinaosie was een slimme overtreding. Wie him daor schuldig an maekte, die ston overal buten en kon et veerder wel vergeten.
Jaoren hadde hi'j ommehuterd. Lestjaors was hi'j hier telane kommen, een groot veurrecht. Morgens hier henne op 'e fiets, en bi'j aovende terogge naor huus. Twintig kilemeter henne, twintig kilemeter terogge, alle daegen van de weke. Zundags ok. Zundags krek! Dan was et hier et drokst. Acht ure mos hi'j d'r wezen, et tiedstip dat hi'j naor huus kon varieerde. In de winter lag et om vuuf ure henne, mar in de zoemer was et wel es tegen middernaacht. Jawisse, hadden ze hier wel ruumte veur him om te slaopen, mar dan waj' weer ofhaankelik van een aander.

Oonze reize begon die dag in Jelenia Góra, daor awwe overnaacht hadden in Hotel Orbis. Mit 'n vierend weren we: Johan, Johan zien heit, Mari'je en ik. Van Jelenia Góra hadden we et meerste niet zien. Et mos een mooie stad wezen, mar slim uutsloerd. Tied om de boel te bekieken hadden we niet. Oons reisdoel was nog veer: Krakòw.
De reize was niet makkelik omreden Johan, oonze sjefeur, binnendeur wol. Minne dieken vol gatten en koelen reden we over, dat aevenseren dee et niet zo bot. De velden mit margrieties, klaprozen, kemille en korenbloemen maekten een protte goed. Mar aj' die lange zien en zó overvloedig, gaot de aorighied d'r wel een betien of. Butendat kregen we honger. Gelokkig kwammen we op zeker mement op een ni'j stokkien vierbaensdiek, de A4, die neffens de bodden in 1997 zorgen moet veur een snelle verbiening van de Duutse greens mit Krakòw. Johan trapte et gaspedaol mar es even flink in. Zodoende misten we haost et bod an de kaante

Hotel Orbis in Jelenia Góra. Veur et hotel: Johan, Johan zien heit en Marije.

van de weg bi'j Rogòw Opole daor as op ston: HOTEL-RESTAURACJA. Johan remde foel en kon nog krek de ofrit pakken.
We kwammen op een hoolderdeboolder weggien telane, mar gien spoor van een hotel. We volgden et weggien een peer kilemeter en doe hul et inienend op in een stokkien bos daor as een groot gebouw in ston. Dat mos et hotel wezen, mar we zaggen votdrekt dat et een kezerne west hadde. Op een geweldig groot parkeerterrein stonnen nog een peer oolde verroeste legerauto's, Tatra's, die we zo goed kennen van de tillevisiebeelden uut Oosteuropa. We twiefelden even, mar oonze honger wun et. We parkeerden de auto in et schaad van een prachtige robinia.

En doe was hi'j d'r inienend. Hi'j glimkte vrundelik, stopte een briefien aachter de rutewisser en legde in redelik goed Duuts uut dat hi'j op de auto passen zol.
Doe Johan liekewel de sleutel in et slot stak, glee d'r een schaad over zien gezichte en in zien veurheufd trokken reenfels. De auto hoefde niet op slot, zee hi'j, hi'j zol d'r ommes op passen, of hadden we him soms niet begrepen?
Jawisse wel. Johan wol him uutleggen dat wi'j et zo wend weren.
Hi'j glimkte al weer. We mossen mar lekker eten, zee hi'j. Awwe doukies weeromme kwammen wol hi'j wel een praotien maeken.

Et gebouw was een oolde kezerne van et Poolse leger, mar d'r hadden ok Russische militairen in zeten. Een ober die oons bi'j de deure opwaacht hadde, gong oons veur deur lange gangen. Overal hongen waopens an de muren. We mossen bi'j een trappe op en doe weer deur een gang. An et aende was een grote ruumte mit taofelties en stoelties: et hotel.
We weren de ienige gaasten. De ober verontschuldigde him dat de boel nog niet hielendal op odder was. As laeter de A4 klaor was, zol et hier ok aanders wezen, de boel mos nog verbouwd wodden.
We mossen al even waachten, op wat we besteld hadden, mar et eten smaekte heerlik. We konnen zovule kriegen awwe lustten. Et ofrekenen vul mit. In Polen eten is niet duur. Doe wol de ober oons et gebouw zien laoten. Hi'j hadde wel een peer mooie kaemers veur oons, officierskaemers. Mossen we naor Krakòw? Dat kon waachten tot morgen.
We weigerden beleefd en de ober brocht oons zodoende terogge naor de buterdeure. Awwe hier op 'e weerommereize weer langes kwammen, zee hi'j, dan zollen we haftelik welkom wezen.
Haostig zochten we oonze auto op. Krakòw was nog veer. Et zol grif aovend wezen awwe daor ankwammen, zee Johan.

Doe was hi'j d'r weer, de parkeerwaachter. Hi'j hadde gien haost. Hier hadde hi'j op waacht. We hadden lekker eten, grif? Ja, ze hadden hier een goeie kok. Dan was et nòw tied veur zien verhael. Ofrekenen? Dat kon aanst wel.
En doe gong hi'j op 'e tekst. Over gelokkig wezen, over wark, over geld, over gezondhied, over et Systeem. Briedvoerig vertelde hi'j over wat him op 'e iezerfebriek overkommen was, over de gevolgen, de pelisie, de Geheime Dienst. Over et verzet tegen et Systeem dat gruuide onder de leiding van Lech Walesa gong et, muuilik mar suksesvol op et laeste. Hi'j vergeleek de situaosie van een tal jaoren herwerts mit die van now. Hoe goed hi'j et now hadde, hoe volmaekt zien gelok was. Hi'j hadde et an de Veurzienighied te daanken dat wus hi'j hiel zeker. Hi'j sleug een kruus, zocht om een buusdoek, want hi'j zwiette.

Johan maekte van de pauze gebruuk om de auto te statten. We stapten in, et was al laete, de man hadde wel een half ure op 'e tekst west. Johan speulde mit et gaspedaol en vreug wat de kosten weren. De man nikte. Hi'j begreep et. Krakòw was nog dik twiehonderd kilemeter, zee hi'j.
'Wat bin de kosten?' vreug Johan nog es.
'Een halve zloty,' zee de man.
'Een halve zloty?' vreug Johan verheerd.
'Is et teveule?'

'Hier pak an!' zee Johan en stopte de man een briefien van tien zlotys in de hanen. Mar die trok een eernstig gezicht. Tien zlotys dàt kon hi'j niet annemen. Een halve zloty ston d'r veur, daor was hi'j tevreden mit
'Man, ie kun toch niet veur vuvendattig centen aanderhalf ure op een auto passen?' zee Johan weer.
Et gong niet om geld, zee de man, et gong om vri'jhied. Dat hadde hi'j oons toch krek dudelik perbeerd te maeken? Inkeld vri'jhied maekte een meens gelokkig. Hi'j hadde hier as parkeerwaachter zien nattien en dreugien op 'e tied van et hotel. En ginderd onder de rook van Opole ston zien klinte, wat wol hi'j dan nog meer?
'Is dat je fiets?' vreug Johan, en wees naor een oold roestig rikrak onder een boom, 'moej' daor elke dag veertig kilemeter op ofleggen?'
De man nikte. Et was dudelik an him te zien dat hi'j Johan zien vraoge niet begreep.
'Ik zol d'r mar es een peer ni'je trappers anzetten,' zee Johan, 'dat zol al een stok schelen.'
'Trappers bin duur,' zee de man, 'die kosten zeuven zlotys et peer.
'Hier, pak an, tien zlotys,' zee Johan beslist.
Mar de man weigerde. Onder gien inkelde veurweerde wol hi'j meer hebben as een halve zloty. Dàt was et tarief! Wi'j maekten him ongelokkig dawwe him dwongen méér geld an te nemen, wi'j wollen him dwingen d'r ni'je trappers van te kopen, mar dat taastte zien rechtspesisie van vri'j man an!

Doe we vot reden, een halve zloty aarmer, wuifde hi'j oons nao, wiels hi'j him daele gaf op een stoeltien onder de boom naost zien fiets. Volmaekt vri'j, volmaekt gelokkig.

Lodewiek H.

Mit de trein naor Grindelwald

Et miggelt een betien as we - mien zuster, twie breurs en ik - zaoterdagmorgen 24 juni 1995 tegen half negen op et Centraol Station in Utrecht staon te waachten op 'e Berner-Oberland-Expres die oons naor oonze vekaansiebestemming in Zwitserlaand brengen zal. Gelokkig is de trein roem op 'e tied, dat we kun op oons gemak de risserveerde plakken opzuken. De coupé veur vier personen bliekt nog krek wat begageruumte te min te hebben veur de koffers, tassen en kleindere spullegies die we miend hebben mitnemen te moeten om een treinreize van een hiele dag plus een vekaansie van 14 daegen in Grindelwald mit niet al te vule ongemak overleven te kunnen.
Et eerste pat van de reize blift et zachies regenen, tot an Arnhem, Emmerich. D'r nao wodt et dreuge en klaort et wat op. Boven et Ruhrgebied liekewel wodt et weer gries en donker, misschien wel as gevolg van de lochtversmeriging deur de konsentraosie van zwaore industrie die daor is. In et grote, overkapte station van Keulen, daor de trein een menuut of tiene staon blift, stapt een sympathieke jongeman in die in et nog lege kompartiment tegenover dat van oons zitten gaot. Hi'j het een aktetasse en een kraante bi'j him. Et is krek as kenne ik disse man... He'k him al niet es eerder argens zien..., of mit him praot...? Of ken ik him van een foto uut de ien of aandere kraante?
Nao een kot schoffien haelt hi'j een zakschaekspullegien en een schaekboek uut de tasse, zet een stelling op, begint te speulen tegen een onzichtbere tegenstaander, maekt d'r antekenings bi'j op een blad pepier en perbeert ni'je zetten uut. Omdat de trein krek an de kaante daor as hi'j zit, bi'j de Rijn langes ridt en ik een liefhebber bin van et kieken naor mooie laandschoppen, besluut ik tegen him over zitten te gaon; d'r is daor ja toch plak zat. Hi'j het d'r gien bezwaor tegen, en zo raeken we nao een posien an de praot.
'Bin jow een beroepsschaeker? Jow speulen stellings nao en maeken antekenings van zetten en variaosies. Dat doen d'r niet zo vule. A'k me niet verzinne he'k jow foto wel es in een kraante staon zien,' zeg ik, 'bin jow misschien de bekende Duutse schaeker, Robert H...?' (Ik bliek de aachternaeme niet meer te weten).
'Robert Hübner?' helpt hi'j dan, een betien lachende.
'Juust, die bedoel ik...'
Hi'j lacht: 'Ja, die bin ik inderdaod! Dat hej' goed raoden, want zo vaeke stao 'k niet in de kraante. Ik hole niet zo van die drokte en ophef. Mar wie bin jów dan? Ok een schaeker, of alliend een schaekliefhebber?'
"n Schaekliefhebber bin ik zeker, mar zels schaeken doe 'k haost nooit. Ik warke as administratieve kracht op een streektaelinstituut in et noorden van Nederlaand, in Frieslaand. Ik bin veural een taelliefhebber.'
Intussentied biwwe, op veurstel van Robert Hübner, op et Nederlaans overgaon. Hi'j bliekt hiel goed Nederlaans te praoten, haost zonder accent. Hi'j verklaort dit, a'k him d'r naor vraoge, uut et feit dat Nederlaans en Duuts slimme an mekeer verwaant binnen, en uut et feit dat hi'j geern en vaeke in 'Hollaand' komt. Hi'j het d'r een protte schaekvrunden, zoas Jan Hein Donner (alweer jaoren leden wegraekt), Jan Timman ('Een hiele grote, mar et ontbrekt him krek tevule an zelsvertrouwen om hielendal an de top te kommen.'), Hans Ree ('Spietig dat die niet meer schaekt.'), Hans Böhm ('Schient now bi'j de T.V. minstens zo vule sukses te hebben as hi'j as schaeker hadde, mar had ok een hiele goeie wodden kund.') en Jeroen Piket, die hi'j dé grote schaekhope van Nederlaand veur de toekomst vint.

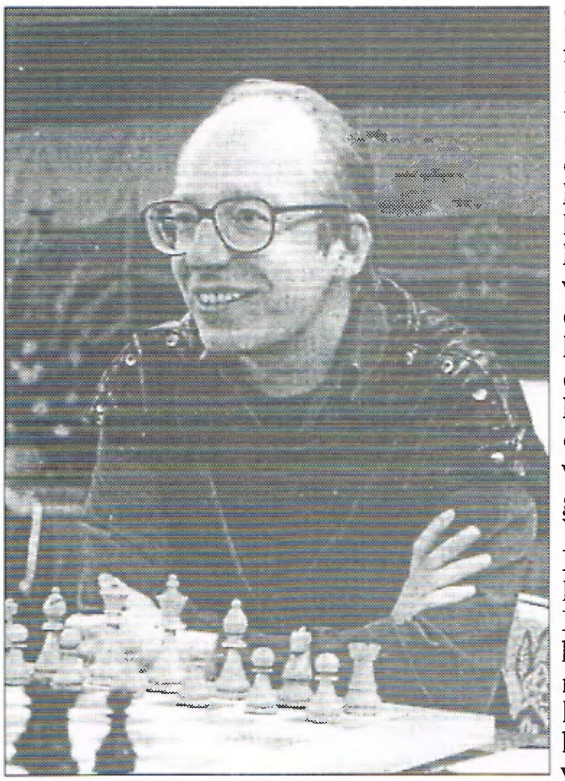

Schaekgrootmeester Robert Hübner uut Solingen aachter de stokken.

Ruslaand, Nederlaand, Kannede en India nuumt hi'j as de vier grootste schaeklanen van de wereld. Duutslaand kan op dit vlak beslist niet mitkommen; hi'j is d'r zels mar een klein betien bekend en veerder bin d'r gien schaekers van naeme of veulbelovende telenten veur laeter.
Intied rieden we bi'j de Rijn langes en begint de zunne voluut te schienen. De Drachenfels, Königswinter, Bad-Neuenahr, de Rolandsboge, Boppard, de Lorelei en Koblenz schieten an oons raem veurbi'j. Op de Rijn is et niet drok, we zien een peer rondveertboten die helderwit ofstikken tegen et donkere waeter en de beboste hellings van et Zeuvengebargte.
Langs de oevers van de revier liekewel is een beheurlik drok fietsverkeer: grote groepen, meerst jeugdige fietsers in kleurige, zommerse uutmoonstering, een peer meensken mit petties op die, leunende tegen heur fietsen, staon te eten en te drinken. Wat een prachtlaand is Duutslaand, zo onder de volle zommerzunne! Wat is oons eigen laantien daormit vergeleken saai en vlak en plat... Toch zegt Robert Hübner dat hi'j dat vlakke en eupene slim wardeert en dat hi'j oons laand zoe'n betien as zien twiede vaderlaand zicht. Zo eupen, vrundelik en gezellig et laandschop d'r uutzicht, zo gezellig, vrundelik en eupen bin ok de Nederlaanders. Ie maeken makkelik kontakt mit heur en ze hebben altied een praotien bi'j de haand. Zien eigen laandgenoten vint hi'j in deursnee nogal officieel en stief, ofstaandelik en gevuulsaarm. Invloed ok van et Duutse laandschop? Aj't mi'j vraogen: ik daenke van niet.
We kommen op 'e Nederlaanse literatuur. Hi'j bliekt een liefhebber van Willem Elsschot (*Kaas*), Cees Nooteboom en Harry Mulisch te wezen, Jan Wolkers vint hi'j te roeg en de Nederlaanse schrieveri'je beslist niet minder as de Duutse ('Jim hebben de pech dat jim taelgebied mar zo klein is.') Zels het hi'j in zien daegelikse wark - hi'j is dus gién beroepsschaeker - ok een protte mit tael te maeken: hi'j is papyroloog van beroep, d.i. opzuker/onderzuker en vertaeler van oolde teksten en geschriften, en dan mit naeme uut et Grieks. Zo bin d'r kotleden nog een tal teksten van de Griekse wiesgeer Aristóteles (leefde ong. 350 veur Chr.; was een tietien leermeester van Alexander de Grote) vunnen, die warschienlik bedoeld weren as kommentaoren van himzels of van leerlingen van him op bepaolde stokken uut zien wark. Hübner kent dan ok oold-Grieks en ni'j-Grieks en veerder nog een tal onbekende en muuilike taelen as Hongaars, Fins, Baskisch, Iers en Russisch. Toch wil hi'j gien polyglot (= 'n kenner/praoter van een protte taelen) nuumd wodden. Ok van et bestaon van Fries in et Nederlaanse taelgebied het hi'j weet, mar van Seeltersk in Duutslaand en Stellingwarfs in Frieslaand het hi'j nog nooit heurd. Hi'j vint dat ok zokke kleine taelen as et even kan, beholen blieven moeten: elke tael die uutstarft is een veraarming van de Europese kultuur. Et

streven naor officiële erkenning van disse taelen zol een stap in de 'richtige' richting wezen kunnen. Ik zegge dat ze daor in Duutslaand al wat veerder mit binnen as bi'j oons, mar dat wi'j d'r ok oons best veur doen om et zoveer te kriegen. Hi'j weenskt oons een protte starkte en wil geern wat meer over et Stellingwarfs heuren, mit naeme et woordbeeld interesseert him. Ik belove him da'k him nao de vekaansie een possie infermaosiemateriaol over et Stellingwarfs en de Stellingwarver Schrieversronte toesturen zal, en ik kriege zien adres. Hi'j bliekt in Solingen bi'j Keulen te wonen. In Bazel nemen we ofscheid: Hübner moet overstappen op 'e trein naor Zürich, waor hi'j veur zien klub an et eerste bod speulen moet tegen de naor Zwitserlaand uutweken Rus Kortsjnoi.

We vervolgen oonze reize en via Thun en een kilemeterslang prachtig uutzicht over de Thuner See kommen we in Interlaken-Ost an, waor we overstappen op et lekale treintien naor Grindelwald. Schoksgewieze, schuddende en stennende wringt die him in hiel wat bochten tussen rotswanen, dennen, sparren en lorken, grote rotsblokken en wildstromende bargbekies deur via Wilderswill, Zweilütschinen en nog een tal dörpies naor omtrent 1000 m. hoogte, waor we nao goed drie kertier in Grindelwald uutstappen. Et dörp het ongeveer 3500 inwoners en ligt zo goed as hielendal deur hoge bargen insleuten: de Wetterhorn, Schreckhorn en Mittelberg, de First en de Eiger, de Breithorn en in de veerte de Jungfrau en de Mönch. Al gauw hewwe pension *Bärgli* (= et Bargien) van Frau Hassler-Bohner an de Endweg in Grindelwald-Unten vunnen. 't Is dan zeuven ure in de aovend, de zunne schient nog altied en et is waarm: de eerste zommerse dag in Grindelwald, neffens Frau Hassler, dat we treffen et mar weer mit et weer. Vanof et balkon hewwe naor rechts een mooi

Hujjen in de bargen. Et is daor steiler as de foto zien lat.

uutzicht op 'e steile, kaele zuudwaand van de Eiger, naor links zien we de Mittelberg, Schreckhorn en Wetterhorn, de 'Hausberg' van Grindelwald. Onderlangs risselt, roest en broest de Schwarze Lütschine, et reviertien dat ontstaon is uut et smultwaeter van de Schreckhorn en de grote gletscher van de Wetterhorn.
De daegen die volgen is et, op ien weekaende nao, de hieltied prachtig weer, mit een temperetuur van 22 tot 29 graoden. We maeken dan ok hiel wat uutstappies en tochten, lopende, mit de trein of mit de bus. Wengen, et bekende wintersportplakkien, ligt aorig dichte in de buurt, Lauterbrunnen, mit een hiele protte waetervallen, een aentien veerder vot. We gaon een daggien naor de Schynige Platte, daor aj' van Wilderswill uut mit een taandradbaentien kommen kunnen, mit onderwegens vanuut et treintien tussen bargwanen en rotsblokken deur een prachtig zicht op Interlaken, dat hielemaole in de diepte tussen de Thuner en de Briënzer See in de zunne te blinken ligt. De Schynige Platte is een soorte van bordes of 'plat' stok midden in de Oberlandalpen, op een hoogte van 1800 à 1900 m. D'r staot een groot hotel-restauraant mit een tal winkelties en ie hebben d'r een wieds uutzicht over een protte bekende Alpetoppen, mit as veurnaemsten de Jungfrau en de Mönch. Spietig genog is et nogal diezig daor, die dag, en hangen d'r dikke griezige slierten en watten om de toppen van de Jungfrau en de Mönch, dat we kriegen d'r zo now en dan mar een stokkien van te zien. Veerder is d'r, uutzet om een klein, leeg bargtoppien henne, een tuun te bewonderen mit alderhaande vetplaanties, mossen, bloempies en ere plaanten die in de Alpen gruuien; een pat d'r van staot in de bluui. Een aandere dag gaon we kieken in de Schlucht, een goed half ure lopen buten Grindelwald. Ie kun d'r deur een kloof, uutslepen deur et smultwaeter van de gletscher van de Wetterhorn, omtrent 500 à 600 m. diepe de barg in lopen, tot haost an et aende van de gletscher daor as et waeter d'r uutkomt. Onderwiels klaetert en borrelt, roest en broest et tussen en

De Schwarze Lütschine mit in de veerte de Wetterhorn. Oons pension ston omtrent 250 m van hier of.

over grote en kleine stiender en rotsblokken an je voeten veurbi'j, en wodt et, hoe dieper aj' de barg in kommen, de hieltied koolder om je toe; wat een vremd gevuulte is omdaj' in de veerte de zunne schienen zien en de temperetuur buten zoe'n 26 à 27 graoden is.
Via een boottocht van goed twie uren van Interlaken uut over de Thuner See - onder liekewel alweer nogal diezig weer, op et meer temeensen, - brengen we een bezuuk an et stattien Thun, dat an de revier de Aar ligt die in de Thuner See uutstroomt, en dat een prachtig oold en historisch centrum het. Op 'e weerommereize mit de trein eten we aovens in et wieds en mit een protte gruun opzette Interlaken mit zien braandschone, briede boulevards en laenen en de talrieke winkels daor aj' gelosies 'Made in Swiss' tegen toch wel tegenvalende priezen kopen

kunnen. Omdat we oons nog wel aorig bi'j-de-tied vulen, waogen we oons daor mar niet an. Et Zwitserse 'Haenchen mit Frites' smaekt oons prima, en mu mar voldaon kommen we aovens tegen donkerte weer in Grindelwald an.
Et aldermooiste hewwe veur de laeste daegen beweerd: mit de langste kabelbaene van Europa naor de top van de 2241 m. hoge First, die vlak aachter Grindelwald ligt, en van daor of al kuierendeweg naor onderen. De kabelbaene gaot, nao een recht stok, mit een peer grote bochten bi'j drie tussenstations langes naor boven, ie zitten een kleine drie kertier in een kabine veurdaj' hielendal op 'e top binnen. Daor staot weer een hiel groot restauraant daor aj' van alles kopen en eten kunnen, ie zien d'r bargbeklimmers, meensken mit ski's en bi'jbeheurende uutmoonstering, deltavliegers - in aktie of in ruste, - gewone toeristen en grote groepen Japanners, die bliekber now de wereld es op een aandere meniere veroveren willen; en ie hebben d'r vanzels weer een overweldigend uutzicht, disse keer op 'e Eiger, de Mittelberg, de Breithorn, de Schreckhorn en de Wetterhorn. De tocht naor onderen gaot as et waore deur drie jaorgetieden henne: van 2241 tot ongeveer 1900 m. is et winter, ziej' overal grote stokken mit sni'j bedekte grond daor as de talrieke kri'jen donker en driegende tegen ofstikken, en moej' veur uutglieden goed op je hoede wezen; van 1900 tot 1400 à 1500 m. is et veurjaor en ziej' overal smultende sni'j, risselende stroompies en krek eupenbluuiende, meerst witte, wilde krokussies; en van 1400 m. tot waor as Grindelwald ligt is et zommer: alles gruuit en bluuit, langs de heldergrune barghellings en de naor onderen kronkelende patties en weggies staot et stikvol mit veldbloemen in alderhaande kleuren, de voegelties fluiten en tierelieren, koenen en schaopen - mit en zonder bellen, - lopen te vreten in grune greiden, diepgrune denne- en sparrebossen, donkerbrune barghutten en boerderi'jen, kleurige chalets en pensions geven extra cachet en diepte an disse zommerse kontreinen. En overal om oons henne de blinkende, besni'jde Alpetoppen en links van oons de almar dichterbi'j kommende, grote, blauwgrune gletscher van de Wetterhorn. De rust en de roemte, de wiedshied en de schoonhied van dit laandschop, we genieten d'r mit volle teugen van tiedens et lopen van de First of op 2241 m. hoogte tot an Grindelwald op ongeveer 1000 m. Een aentien veurdawwe et dörp berieken liekt de haast al een betien kommenderwegen: daor is een boer alderdeegst al doende et huj tot pakkies te verwarken, hoewel zoks ok zommers al gebeuren kan vanzels.
Awwe twie daegen laeter, bi'j een temperetuur van boven de 30 graoden, weer op Nederlaand an gaon, kan 'k me mar mit muuite van dit stokkien 'parredies op eerde' los maeken. Meensken die heur hiele leven op zoe'n prachtig stokkien van de eerde wonen meugen, wat moe'n dat een geloksvoegels wezen! De rust en roemte en schoonhied van Grindelwald en wiede omgeving én de ontmoeting mit schaekgrootmeester Robert Hübner bin de twie zaeken van de zommervekaansie van 1995 daor a'k nog vaeke an weeromme daenken zal.

Marten Bosma

Uutvanhuus

Ik bin van 't winter uutvanhuus west in Kannede. Oonze jongen wollen daor graeg henne en ik wol d'r ok wel naor toe. Et geheim van et hiele verhael is, en dat heb ik nog gien meenske verteld, ik wodde onwennig naor mien tuunvrundinne. Tiny Bos was mien tuunvrundinne, en mien heimwee naor heur begon zó hoge op te lopen, dat ik docht: ik moet d'r henne. En ik bin d'r henne gaon, en daor gao ik jim now wat over vertellen.
De jongen zollen allebeide mit, Sjaak en Feiko. Now hole ik niet van vliegen. We zollen twiede kastdag vot. Drie daegen d'r veur was ik jaorig, de hiele buurt zat over mi'j in; zol et wel goed kommen... Ze kun wel nooit weeromme kommen, ze zullen wel op een aander plak lanen as dat ze van plan binnen en gao zo mar deur! Ik kreeg een protte kedogies, van overlevingskoffers tot onderbroeken an toe. En naormaote de tied kwam dat we vot mossen, sleup ik minder naachs; ik was gewoon bange. Mar et zol toch wezen mittertied. Die morgen gong ik eerst nog mar even melken, dat verzet de zinnen een betien. Kwat veur achte stapten we in de auto, Tjitske brocht oons vot. We hadden de hiele huusholing bi'j oons; et was dan ok aorig nauw in de auto. Bi'j Emmeloord kregen de kiender al wat gekibbel in de auto, en Feiko vreug: 'Bin we d'r haost, Pappe?' Ik zee: 'Och mien lieve jonge, we bin nog niet halfweg.'
We gongen veerder en kwammen bi'j Amsterdam. Ik zag een bod van de Bijlmer staon en ik docht: oe here, hier is ok al es een keer een vliegtuug dwas deur henne gaon. Et zal je mar overkommen, ie raegen bi'j een aander alle gedienen en bloempotten veur de ruten weg. Mar ik moet mien zinnen wat verzetten, want dit komt niet goed zo.
We kwammen bi'j Schiphol an, en de jongen sprongen uut de auto en haelden een karre. We gristen gauw de koffers uut de auto en gooiden ze op et karregien en doe naor de hal toe. De jongen vleugen veuruut, ik bleef even veur de deure staon. Ik daenke nog, za'k gaon of niet, mar de jongen weren al vot. Ik keek es wat om mi'j henne en zag een bod staon mit *British Airways* d'r op. We mossen naor Londen toe dus dat kon niet missen. Dat vliegtuug zol naor Londen toe. Ik streek mi'j es deur de maonen henne, dat is een rere gewoonte van mi'j. A'k een mooie vrouw zie, striek ik mi'j deur de haoren henne. Ik striek mi'j nog een keer deur de haoren, en dan stap ik op een maegien an en zeg in et Stellingwarfs tegen heur: 'Wi'j wollen wel graeg in et vliegtuug.' Et maegien zee: 'Dat kan wel, meneer.'
We laedden de koffers van de karre op de baand, en zi'j plakte d'r allemaole stikkers op.
Doe zee ze tegen mi'j: 'Meneer, mag ik uw ticket even zien.' Tjitske had mi'j een buideltien om de boek bunnen mit alle rommelties en belangrieke dokementen d'r in. Ik heb altied alles in de warre. Ik griste de ticket d'r uut, en doe zee et maegien: 'Maar meneer, u moet hier helemaal niet zijn, dit is de verkeerde vliegtuigmaatschappij.' Hoe kon ik dat now weten as Blesdiekiger dat d'r nog meer vliegtuugmaotschoppi'jen naor Londen vleugen. Doe kwammen we bi'j een man, en daor begon et weer van veuren of an. Wéér de koffers op de baand, wéér plakkers d'r op. En doe was et paspoort vot. Ik had et nog niet in de hanen had. De koffer over de kop, mar gien paspoort en daor stonnen wi'j, ik kreeg et zwiet op et veurheufd en vuulde mi'j niks niet lekker. Mar Tjitske brocht verlossing, die had de auto eerst vot brocht en ze zee: 'Marten, et zit ja in et buideltien.' Dus et paspoort d'r bi'j en de man knipoogde: 'We zullen ze wel even wat in de gaten houden en er

V.l.n.r. Feiko, Gerard (de zeune van Tiny) en Sjaak op et vliegveld in Kannede.

voor zorgen dat ze in het goede vliegtuig komen.' En wi'j gongen deur de douane henne en ik dochte: dat hebben we ok mar weer had. De jongen vleugen de kaante van et vliegtuug op en de ofstaand tussen mi'j en de jongen wodde hoe langer hoe groter. Mar d'r zat niks aanders op. Ik had betaeld, dus ik zol d'r wel aachteran moeten. We leupen et vliegtuug in, en doe kwam et mement, dat de goddels omme mossen. Et vliegtuug begon te rollen en de beide jongen zatten hielemaole verkrampt naost me. Et was krek as zatten ze op de fiets en mossen ze argens veur remmen. Ik zee: 'Jonges, gao mar gewoon zitten, want hi'j gaot aanst nog vule hadder.' En hi'j begon te brullen en te ronken en daor gongen we van de grond of. Ik docht: oe heden, now bin we an de goden overleverd.

Wi'j vleugen en zweefden tussen hemel en eerde en op een gegeven mement reupen de jongen: 'Laand in zicht.' Ik docht: gelokkig, we lanen in Londen. In Londen mossen we aanderhalf ure waachten. De jongen vleugen eerst as wilden deur de hal henne, mar och, et gong veerder allemaole wel goed. Ik raekte mit meensken an de praot uut Drachten, die gongen naor Nieuw-Zeelaand toe. Ik mos d'r niet an daenken, zo lange in et vliegtuug. Ik zol zoks niet overleven!

Ik zat nog wat te praoten en mittertied kwam Sjaak en zee: 'Pappe, we moe'n weer naor et vliegtuug toe.' 'Rustig an mien jonge, ik drinke nog even een bakkien koffie en dan kom ik d'r an.' Even laeter kwam hi'j d'r weer an: 'Pappe, we moe'n naor et vliegtuug toe!!!' We kwammen weer bi'j zoe'n slurf waor aj' et vliegtuug in moeten en dan staot daor een man die zegt: 'And this is mister Bosma and his sons.' Ik zee tegen Sjaak: 'Now moet et niet reerder wodden, now kennen ze oons hier in Londen ok al.' En we leupen et vliegtuug in mit zien drienend, en ik zal jim wel vertellen, we zatten nog niet iens, doe begon et vliegtuug al te rollen. Wi'j weren de laesten, et zol ok niet zo wezen. Mar wi'j hadden et haeld, we konnen zuver een betien lachen.

Wi'j zweefden weer tussen hemel en eerde en doe zee Feiko: 'Pappe, ik heb zoe'n honger.' 'Och mien jonge, ze kommen douk zo langes mit de voerkarren. Dan kriegen we eten en drinken genoeg.' Now had ik morgens al mulken, dat ik had al wat op en van de jongen ok want die lusten van alles niet. Feiko vun hielendal niks lekker. Daor heb ik alles haost van opeten.

Doe vreug een vrommes in et Ingels as ik nog meer eten wol. En now had ik nog zoe'n zin, ja, jim snappen dat misschien niet, mar ik had nog zoe'n zin in een bottien riesenbri'j mit suker. Mar hoe mos ik dat meenske daor now naor vraogen, want ie kommen mit je Stellingwarfs in dat vliegtuug netuurlik niet zo veer. Ik docht

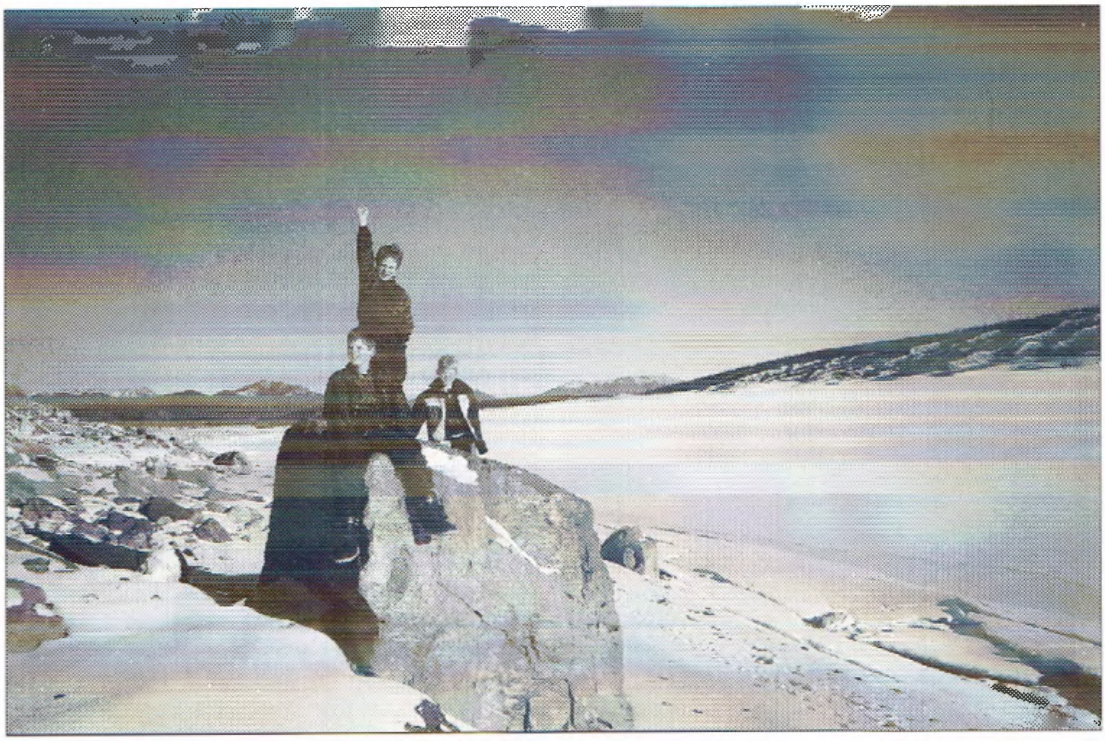

V.l.n.r. Sjaak, Gerard en Feiko op de rots bi'j Abraham Lake in Kannede.

bi'j mezels, ik haele ok mar niks an, want wie wet wat ze je dan veur zetten. Dan mar een betien honger, vot mar.
Wi'j vullen in de slaop en we wodden al es weer wakker en hadden ok wel wille. De man veur oons had al een peer keer mit de haand tegen de stoel an sleugen. Mar hool mar es drie van die kleinjongen in toom zolange. Ik zee tegen Sjaak: 'We zitten nog boven de zee, as we now naor beneden valen - we vleugen op tien kilemeter hoogte - hoe zollen we dan naor beneden valen. We gaon ja ok nog een aende et waeter in.' Hi'j stelde mi'j gerust, hi'j zee: 'Bi'j Japan, Pappe, daor hej' de diepste zee.' Ik docht bi'j mezels: dan kan et wezen da'k hier misschien nog staon kan. Wi'j vleugen deur en mittertied kwam et mement, dat we laand zien konnen. Doe et vliegtuug lanen zol, docht ik: hoe zol dit kommen. Et vliegtuug was wel aorig stabiel in de locht, mar aj' op de grond kommen, moej' et allemaole mar ofwaachten.
Ik keek deur et raempien henne en doe we de startbaene zaggen, docht ik: as d'r now mar gien spiekers op de baene liggen, want aanders kriegen we een lekke baand en dan hej' et nog niet had, want dan gaot et hiele schip schieve hangen.
Mar et gong allemaole goed. Ik was bliede, dat ik weer an de grond was. Mar ja, we weren wel een hiel aende van huus vanzels. En doe kwam et. Wi'j mossen et vliegtuug uut, mar dat was et perbleem nog niet. Dat kwam bi'j de douane. Die man keek mi'j wel zó strak an! Ik keek die man van de weeromstuit ok strak an. We zullen d'r wel reer uut zien hebben op dat mement, daenk ik. Weinig slaop had en een betien benauwd. Mar doe we veerder zollen, zee die man tegen mi'j: 'U moet nog even naar die mevrouw gaan.' En daor kom ik veur een vrommes te staon, za'k je wel vertellen! Ze ston me drekt al niet an, et was me toch een oolde tange. Nee, ik streek mi'j niet deur et haor henne, ik daenke, dat krieg ie niet veur mekeer.

Et vrommes vreug naor mien paspoort. Ze keek d'r in en vun et mar vremd dat Tjitske d'r niet bi'j was. 'Hej' ok een brief mitneumen van heur,' vreug ze. Ik zeg: 'Een brief, ik heb gien brief, waor doelen jow op.' Doe vreug ze mi'j om et tillefoonnommer. Ik daenke: oe heden! Da's aorig, ze gaot bellen dat ik te plak bin. Et pakte aanders uut. Vúle aanders!
Et vrommes dee nogal ingewikkeld. Ze vreug mi'j of ik de kiender kidnapt had. Ze mos mi'j es kend hebben, zoe'n doodgewone man uut Blesdieke, die kidnapt zien kiender toch niet, hen. Nee toch? Mar ik kon et heur niet an et verstaand kriegen. Ze keek in mien paspoort en ze zee, dat ik ok nog twie dochters had. 'Ja,' zee ik, 'I am a man of action.'
Et vrommes kwam overaende en ik zag, dat ze een pistool op de rechterheupe had. Ik docht, ik mag wel oppassen. Dommiet begint ze nog te schieten! Ze was zo kwaod as een spinne. D'r kwam ok nog een kerel an te passe. Die nam mien beide zeunen mit. Ik daenke: wie is hier now an 't kidnappen. Ik snapte d'r niks meer van! Een Nederlaanse tolk vreug an de jongen waorom Mamme d'r niet bi'j was. Sjaak zee: 'Mamme is niet mit, aanders gaot Agetha bi'j de pot mit snoepies.' 'Och,' zee Feiko, 'en dat heb ik ok mar zegd.' Ze hadden geliek, doe mar goed onneuzel. En ondertied ston ik mar wat te waachten, alle volk was al vot en de tassen van oons die dri'jden nog rond. Krek as van een man uut Ethiopië die asiel zuken wol. Al mit al een hiel geduvel, we weren wel een half ure tot drie kertier onder de pannen. Mar doe zaggen we toch eindelik Hennie, de kiender en mien tuunvrundinne Tiny. En daor gong et ommes omme, is 't niet zo?
We gongen naor heur huus toe, de hieltied praotende over Blesdieke, want dat gong heur nog an et hatte. Wi'j bin mit mekeer an et skiën en in de Rocky Mountains west en bi'j de Indianen.
In de Rocky Mountains zeden de jongen: 'Wat is dit gaaf Pappe, ze bin veul groter as de Haovelterbarg.' We kwammen daor op een gegeven mement op een splitsing. Veur et richtinganwiezerbod lag allemaol sni'j. Ik docht: gien gedonder, dit gokken we! Ik ree vanzels hielemaol de verkeerde kaante op. Tiny en heur gezin woonden in de perveensie Alberta, mar inienend zag ik British Columbia staon. Wi'j weren verdwaeld, hielemaol in de vremde weren wi'j. Wi'j mossen een hiel aende weeromme rieden. Doe zag ik een ziedweggien, ik daenke: dat wil ik de jongen even zien laoten. We gongen uut de auto en doe bin ik op de moterkappe zitten gaon, en kreeg een betien heimwee. Ja, ik wodde onwennig naor Blesdieke. En doe heb ik in mezels et Blesdiekiger volkslied zongen. Mooi was dat. Aovens, om een uur of kwat over tiene weren we weer thuus. We hadden 750 km reden. Een hiel aende! Mar et was de muuite weerd west.
De daegen vleugen omme. We mossen weer op huus an, en daor gongen we weer, weer et vliegtuug in. Et begon al een betien te wennen. In Londen mossen we weer stoppen. We gongen in een restauraant zitten, doe Feiko tegen mi'j zee: 'Pappe, ik moet even naor de w.c..' 'Goed jonge, ie vienen et wel.' Hi'j zee: 'Ik zie et al, toilet.' Ja, hi'j kende ok al een betien buterlaans!
Mar we zatten een kertier te waachten en nooit gien Feiko weer. Sjaak zee: 'Hi'j kan wel te zuke wezen, ik zal es even kieken.' Ja, doe dat mar,' zee ik. Mar hi'j kwam zonder Feiko weeromme. Ikke naor de w.c. toe. Et weren van die w.c.'s mit ruumten onder de deuren. Ik daenke, hi'j moet hier argens zitten, dat ik kreup op hanen en voeten deur de w.c.'s henne, mar et weren allemaol vremde broeken en schoenen die ik zag. Doe weer weeromme en daor was hi'j gelokkig weer.
Mit et hiele rommeltien gongen we gauw et vliegtuug in en we kwammen in Amsterdam weer hielhuuds daele. Ik zal je wel vertellen meensken, aj' van Blesdieke kommen en ie beginnen te reizen moej' eerst wel weten wat aj' anhaelen!

Inkotte versie van een langer verhael.

WAT IS D'R NOW STELLINGWARFSER AS 'N STELLINGWARVER BAANK?

De Coöperatieve Veurschotbaank. Een typisch Stellingwarver baank.
Mit vestigings in Berkoop en Noordwoolde.
Een kleine baank dus, mar wel mit grote prestaosies.
Kiek mar es naor oonze rentetarieven.
Of naor oonze hypotheken.
Die kun mit glaans elke vergelieking deurstaon.
Mar niet alliend op financieel gebied het de Veurschotbaank grote veurdielen.
Ok op et persoonlike vlak staon wi'j oons mannegien/vrouwgien.
Bi'j oons hebben klaanten een naeme en kriegen alle andacht die ze verdienen.
Mar zeg now zels, zo heurt et toch ok in de Stellingwarven?

De Veurschotbaank.
Een kleine baank, mit een compleet dienstepakket.
Van Supersperen tot Hypotheek,
van Verzekering tot Rekening Couraant.
En butendat: De baank die jow tael praot...

DE VEURSCHOTBAANK, DE STELLINGWARFSTE BAANK VAN DE STELLINGWARVEN

Coöperatieve Voorschotbank B.A.

Willinge Prinsstraote 20
Postbusse 1
8420 AA Berkoop
Till. 0516-451441

Heufdstraote Oost 6
Postbusse 101
8390 AC Noordwoolde
Till. 0561-432825